

UN BARBER RURAL

A Jaume Ballester, calb
número u de la Companyia

Heu meditat prou, amic, sobre els avantatges que us pot reportar aquesta impecable i lluent calvície que dona a la vostra testa reflexos de porcellana de Sèvres? Escolteu aquesta verídica narració:

Així com la presència d'un nan fa revirar la idea oposada del gegant, el barber de qui vull parlar-vos evoca el moviment i l'ingeni del Figaro de Beaumarchais, i el contrast és complet perquè el nostre barber rural era, en tots conceptes, el revers de la medalla del prototipus esmentat.

Entrem, si us plau, a la barberia. Aquí el teniu. Heus aquí l'heroi d'aquesta petita contribució als anals auris de la història barberil. El nostre Figaro és home de professió múltiple; actua de barber, taverner, espadenyer i proveeix el poblet muntanyenc d'un sens fi de virtualitats de les servituds més diverses. Detall suficient per a fer excusable la general insuficiència, tenint en compte que aquesta multiplicitat de dinamismes és necessària, als poblets minúsculs; tan necessària com horrible al desventurat ciutadà que es veu precisat d'emprar-los.

Aquí el teniu: baix, rodanxó, d'aire bovi per la mesurada lentitud i ornada la seva faç amb un somriure que vol ésser festiu sense assolir-ho. La seva cara és fresca com una rosa; no tant el seu vestit.

El seient on se situa la víctima el cabell de la qual ha crescut exageradament i mereix que li tallin les ales de l'ambició, té quelcom de giratori i gemega accents planívols així que l'inquieten massa; altrament, ben respallat, d'una noguera forta, testimonia una llunyania però robusta joventut, i es pot dir que aguantant ferm malgrat el balandreig que pren sovint, com fràgil barca en una mar agitada. L'hivern passat intenses nevades em retingueren al llogarret pireneic i vaig haver d'utilitzar-lo. M'hi vaig assegurar fímidament, disposat a mantenir-me a ultrança amb valentia, i el barber endegava els estris de la fàiscó com ordena el cirurgià les esfereïdores eines poc abans d'entrar en funcions.

L'establiment barberil donava a la plaça

i jo, acomodat al seient, endevinava pels bruels, els grunyits i els xiscles que provenien de fora, els bous que la travessaven, els porcs que hi furgaven i els mossicots enjagassats que esperaven l'hora d'entrar a l'escola. Tot això, barrejat amb algun cantussol de l'arbrada pròxima fins m'hauria distret, mes de seguida s'imposava el nostre Figaro, decidit a prendre'm pel seu compte:

—Aquest país és "agreade" al maig... (començà, mentre la màquina talladora afegia a l'afirmació una estirada de ca-

Volgué igualar les polseres: fregant-me un braç per la cara, em subjectà vigorosament la testa. De dreta a esquerra i d'esquerra a dreta, la féu anar com un penell repetides vegades, i aquesta manipulació em va permetre de descobrir l'estat decadent de la seva esfilagarsada i greixosa mànega i olorar, de prop el repugnant tuf al·liat que despenia tot ell. El victimari avançava la tasca i els cabells anaven caient com cau l'erba del camp en passar la dalla; calent i burlant la servitud del drap que m'endogalava, escorrent-se'm

bell). Ara, a l'hivern, de fred i feréstec ho és com el que més. Quan no plou, neva; si no neva ventaja; vinga fang, vinga gelors... (i seguia estirant, arrencant els cabells fins a l'arrel).

esquena avall amb un gest de carinyosa afinitat.

La vèrbola del botxí era feta tota ella d'incoherents detalls:

—Ja ho sap? D'aquesta nit, la rata pa-

DE LEOPARDI

La calma després de la tempesta

Ha passat la tempesta:
sento els ocells que juguen; la gallina
altra volta cloqueja
al bell mig del carrer. Ja s'asserena
el cel, allà a ponent, a la muntanya;
la pladura es neteja
i es veu clara la riba que el riu banya.

Pertot reneixen les remors i senten
els cors nova alegria:
tothom torna al treball de cada dia.
Per veure si no plou, altra vegada,
amb la feina a les mans, el cel contempla,
cantant, el menestral; i atafegada
surt a recollir l'aigua de la pluja
novella, la donzella;
i l'hortolà renova
de sendera en sendera
la seva cantarella.

Surt novament el sol; el seu somriure
estén per puigs i masos. La família
obre balcons i barris i finestres;
i des del carrer gran es sent, llunyana,
la veu d'unes esquelles, mentre un carro
repre'n la seva via quotidiana.

Treu la joia en els cors nova florida.
¿Quan és més bella i dolça
del que és ara, la vida?
¿Quan als estudis, amb més febre que ara,
tornen els homes o al treball s'apliquen

i emprendre nous afers pensen encara?
¿Quan de llurs mals eterns menys es re-
[corden?

Plaer, fill de l'angoixa;
joia vana, nascuda
de l'antiga temença que sofria
aquell qui de la mort s'espantava
i la vida avorria;
de la llarga tortura
que la gent freda, esmorteïda, tàcita,
sentí suant d'enig i de païra
quan contra tots es desencadenava
la ira dels llampecs, del vent i els núvols.

Oh natura galana!
Eixes són tes ofrenes;
eixes són les delícies
que atorgues als mortals. Eixir de penes
és cosa delitosa per nosaltres.
Prodigues les angoixes a mans plenes;
neix espontani el mal; i aquella mica
de goig que per miracle o bé per mostra
del sofriment és nat, és gran ventura.
Sement humana, cara als déus: series
força feliç si respirar podies
d'algun dolor; però ho ets més encara
quan de tot dol i afany la mort et cura.

Alfons MASERES

niquilla... (i bufà al clatell); dos "lla-
pins" degollats... (estirada de màquina);
i una gallina, pensi... (noves bufades d'u-
na gelor glacial!)

—La rata paniquella? — vaig interro-
gar seriós per recordar-li que treballava en
un cap vivent. No aparentà entendre-ho.
El pèl tallat s'estacionava amb maligna to-
suderia en les sinuositats del clatell, i el
cruel inquisidor continuava dirigint-hi unes
bufades com puntes d'espasi que fendint
l'occipital em trasbalsaven en ritmades ex-
tremituds tota la vertebral columna. I jo
m'encenia, d'ira, i l'esforç de reprimir-me
em deixava atùit. Mes, per què enfadar-
me? Vaig provar de somriure... De cop i
volta em vingué a la memòria aquell con-
vit en què el fill indigne de Ciceró llançà
una copa a la cara del poderós Agripa.
Aquest contestà l'escomesa amb una ac-
titud fèrrimament impassible. Diví consol!
De caragolat que estava vaig redreçar-me
amb valentia, molt disposat a rebre tantes
estiragassades i tants bufaruts gelats com
la inajornable empresa a realitzar exigís.

Ah, bon barber! La teva inconsciència
cruel fa envejar els temps feliços de l'an-
tigalla que un modestíssim flist-flast de
tisores deixava la cabellera endegada per
mitja vida: hom podia lluir sense por de
res la més franca anarquia fins a damunt
de l'espatlla! Venturosos trovaires de l'e-
dat mitjà!

Jo estava pres a la cadira com el gall
a l'ast. El barber continuava el treball amb
una cura incommensurable, car per grofo-
llut que fos cal reconèixer que s'esforçava
a quedar bé. Altre turment per a mi, que
veia transcorrer el temps, perdut misera-
blement reculant uns passos per observar
el conjunt com el pintor amb la tela, ara
redreçant-se, fent puntetes, ara encongint-
se, ara mostrant la punta de la llengua
en plena abstracció estètica; passant cent,
mil vegades la màquina talladora pel ma-
teix lloc, retocant, acariciant, afinant com
si tingués entre mans qualque obra artís-

tica. Oh, talent barberil que practicaves
aquell consell de Boileau:

"Vingt fois sur le métier remettez votre
l'ouvrage,
Polissez-le sans cesse et le repolissez."

La petita barberia del poble ofereix to-
ta la salubritat de certs casals de pagès on
el tràngul supera la netedat; els galls
n'han fet llur possessió solemnement en-
greits; els estrips d'un topabuts de sac
delaten al fons un pilot polsós de mobles
enterenyinats; a un recó jeu un pilot de
fenc, a un altre hi ha un caixó desba-
llestat curull de patates roges; a la dreta
un sarri vell priva d'albirar les misèries
d'una paret negrosa, i una aixada, a prop,
fa parella amb una granera que tapa ho-
nestament un muntinyol de col esgroguet-
da i tabellots de fèsol per al porcu... Tot res-
pira inhospitalitat i insult. Però no us quei-
xeu. En aquests poblets esperar certes co-
moditats és forjar la més ximple utopia.
Fes, fes, inclit barber. Segueix impavida la
tasca empresa, estirant a gratient i bu-
fant a la mesura que et plagui.

De les moltes coses que em contà, sens
dubte per fer més grata la meua estança
a la barberia muntanyenca, només recordo
amb satisfacció l'última, que fou l'alliber-
adora. Tragué el drap amb un giravolt
barroer i somrient com per ensenyar-me
l'ennegrida boca, exclamà entre esquitxos
de saliva: "El "sinyor" és servit!"

Francesc MASCLANS

(Il·lustracions de Junceda.)

T A L A I A

RICHARD ALDINGTON

Entre els llibres de la «Gran Guerra», per damunt dels de Remarque, dos llibres, escrits en anglès, em fixaren l'horror d'aquella lluita: «El despertar, de la bestia», de Liam O'Flaherty, i «La mort d'un heroi», de Richard Aldington.

No cal dir que, després d'haver llegit «La mort d'un heroi» he seguit apassionadament Richard Aldington. Ha estat un dels autors nous que m'ha fet sentir més la nostra època.

Poeta, crític, contista i novel·lista, no m'ha mostrat l'home dominant, sinó l'home domi-
nat. El seu heroi no ha estat el que dirigeix els esdeveni-
ments, sinó el que es dirigeix
dintre la tempesta dels esdeveni-
ments. Aquesta lluita tràgica
no es pot pas escriure tancat
en una cambra de treball i en-
tre llibres. Els nostres temps
no son pas propicis als pàl·lids
d'arxiu. Richard Aldington es
cabussa en tots els problemes,
s'enfonsa en tots els horrors i
en surt carregat d'experiència.
Era inevitable que la nostra
guerra el sentís dintre i la
nostra guerra l'hi ha sentit. La
lluita, plantejada el 1914, en-
cara segueix i Aldington no ha
deixat de saturar-hi — allar-
gassada, trement — ni una sola
ratlla de la seva obra.

Cinc novel·les — ultra la «Vi-
da de Voltaire» — és el que
conec de Richard Aldington. La
ja esmentada «Mort d'un he-
roi» (Death of a Hero); «Els
homes són tots enemics» (All
Men are Enemies); «La filla
del coronel» (The Colonel's
Daughter); «Cal que les dones
treballin» (Women must Work)
i «Molt angelical» (Very Hea-
ven).

Tinc per les més importants
«Els homes són tots enemics»
i «Molt angelical». Però he de
dir que en tota l'obra de Ri-
chard Aldington palpita el
revoltat, l'inconforme, l'home
moderníssim que lluita contra

déus, o sigui contra totes aque-
stes forces que les folles huma-
nes han creat i segueixen creant.

Hi ha una peculiaritat en l'o-
bra d'Aldington que constitueix
la seva originalitat més forta.
L'autor fa sentir la seva pre-
sència dintre de cada realitza-
ció. Però no la fa sentir encar-
nant-se en tots, o en part, dels
seus personatges; la fa sentir
per la simpatia o antipatia que
li desperten. El milionari Rip-
plesmere de «Very Heaven»,
porta com un gep els sarcasmes
del que el mou. Chris Heylin,
el personatge central de la ma-
teixa obra, es carrega el passat
anglès damunt per a poder sen-
tir-se alleugerit, amb el somni
de la Nova Anglaterra. El ma-
teix es pot dir dels protagonis-
tes de «The Colonel's Daugh-
ter», representants de l'Angla-
terra del clarinet galler de Ki-
pling. L'imperialista Kipling:
l'enemic! Com m'ha plagut re-
llegir les odes a la prepotent
«Old England» de Kipling des-
prés d'haver-me saturat de la
serena força de lluita d'un poe-
ma de Richard Aldington;
«Death of another Hero», per a
comprendre que només Kipling
podia nodrir els somnis de fan-
nàs sec de la família Smither
i de les innúmeres famílies
Smither que sostenen encara el
conservatisme farfant britànic.
L'Anthony Clarendon d'«All
Men are Enemies», i Etta, de
«Women must Work», són dos
personatges matzucats per la
vida. Com el mateix Richard
Aldington, perceben el seu món
plenament humanitzat per l'a-
mor i la comprensió, però un
món on l'home segueix teixint
la tragèdia sobre els caps dels
altres homes.

Pocs autors com Richard Al-
dington tradueixen tan perfectam-
ent els nostres dies. Pocs com
ell, també, han estat tan amb
contacte amb els esdeveni-
ments. Piñllagat per la lluita, no
ha cercat pas la penombra de
les clíriques. Ha seguit donant

a l'espècie dels vents les carns
obertes i he apuntat l'experièn-
cia del contacte del cos sense
pell, amb totes les fibrades dels
esbargers enemics.

Richard Aldington finca la
seva grandesa en ésser un anti-
clàssic, entenent per clàssic el
que és corrent: clàssic és, o
sembla ésser, el que manleva
la grandesa passada als guar-
darobes teatrals. El demà per-
tany a Richard Aldington per-
què és tan d'ara.

INSPIRACIO I OFICI

«La Cobla» aplega una tria
de poesies originals de Joaquim
Ruyra. Davant d'aquesta tria
l'il·lustre autor de «Jacobé» hi
ha posat un pròleg.

Es per mitjà d'aquest pròleg
que Ruyra ens conta els dub-
tes que tingué abans de lliurar
la seva poesia al públic. Feia
molts anys que «no es preocu-
pava de l'ofici de versificar». I
això l'obligava a preguntar-se:
«¿Quina és la bona prosò-
dia de les paraules? ¿Quines
sinalefes es poden o no fer de
bon just?». Joaquim Ruyra arri-
bà fins a sol·licitar la solució
d'Estudis Catalans. L'Institut
«l'esverà» en dir-li — paraules
de Ruyra — «que la prosòdia a
seguir era la clàssica».

En aquests dies de glorifica-
ció a Joaquim Ruyra — glori-
ficació a la que m'adhereixo
amb entusiasme — s'ha parlat
molt de la prosa de l'extraordi-
nari prosista català, no s'ha
parlat dels versos d'aquest, al
meu entendre, regular poeta.

No enceto el tema per a mos-
trar carboners en la brillantor es-
plendorosa de l'obra de Joa-
quim Ruyra. M'interessa per
apuntar que una cosa és l'ofici
i altra la inspiració. El creador
de bellesa, és un: el poeta. El
que sent la bellesa i ja sentir-
la, és un altre: l'escriptor.

Hauria creat poesia Joaquim
Ruyra sense dubtar «de la pro-
sòdia del vers o coneixent millor

les sinalefes que es poden o no
fer de bon just». No! I tots
sabem que Joaquim Ruyra pos-
seeix, en grau superlatiu, el co-
neixement idiomàtic: és un
Mestre de l'ofici d'escriptor.

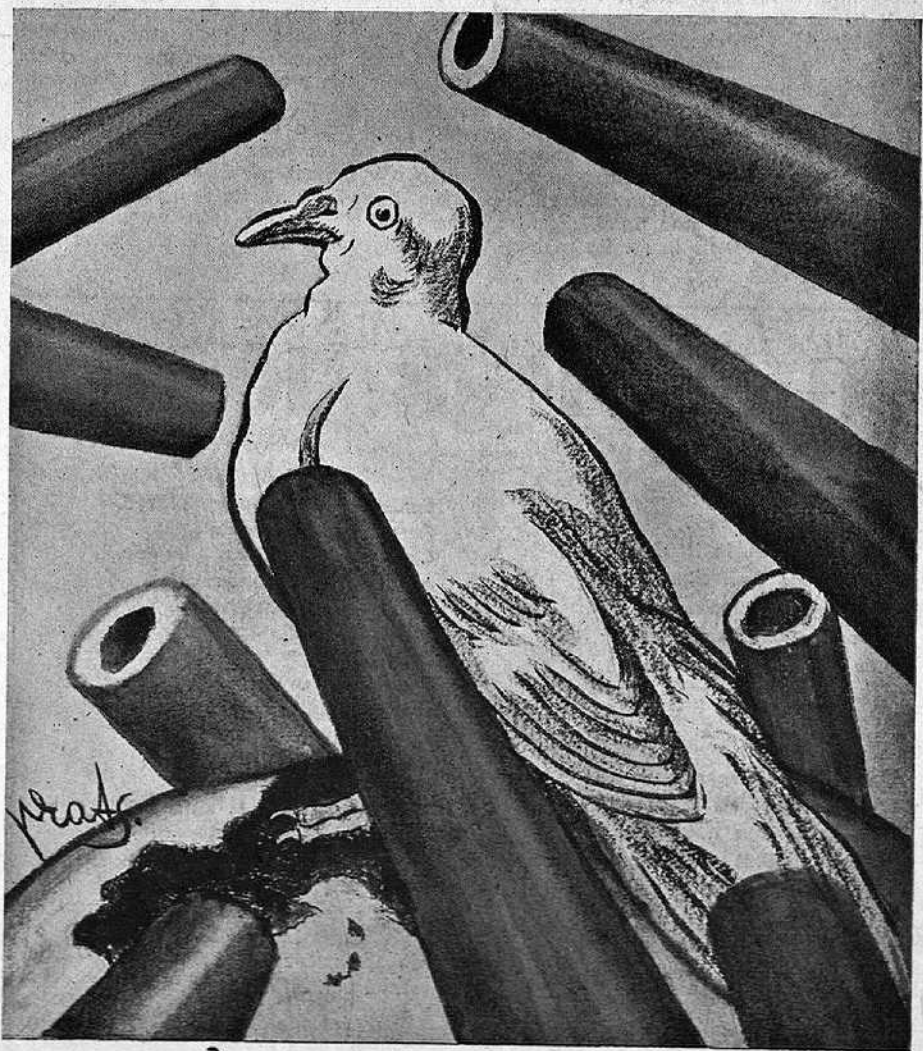
El Verrochio va donar a
Leonardo da Vinci una lliçó:
Per tot art cal conèixer la tèc-
nica. No cal fiar-se del geni ni
de la intuïció, cal la ciència. Es-
tem conformes amb la lliçó del
Verrochio, com estem conformes
amb Paul Valéry quan ens
diu que la verdadera condició
d'un poeta és la que està més
llunyana de l'estat d'ensomni i
de l'estat d'embriaguesa. Amb
el geni no n'hi ha prou, però
tampoc no n'hi ha prou amb
conèixer un ofici si no es por-
ta dintre el foc de l'ofici.

Leonardo da Vinci pintà
abans que s'acabessin les lli-
çons que li donava el Verro-
chio i assajà la seva multipli-
catat genial abans d'adquirir
sòlids fonaments totals. Això
malgrat el Mestre. No intuíus
només; però tampoc només
gramàtics. Saber manejar bé la
gariopa no farà el gran fuster,
com no farà el gran poeta saber
la mètrica a la perfecció. Els
que creuen que crear poesia
pressuposa un estat de desva-
nejament, un estat catalèptic, o
un èxtasi inesfable, s'equivo-
quen, com s'equivoquen els
que confien amb què sabent la
retòrica de cap a peus seran
poetes monumentals.

Joaquim Ruyra és un mera-
vellós Mestre de l'idioma. Però
sense la seva gran producció en
prosa, pel sol fet de la publica-
ció de «La Cobla» i d'«El país
del Pler», no l'hauríem pas glo-
rificat.

I repetim que hem agafat les
poesies de Joaquim Ruyra com
punt de partida i pretext, no
com motiu de regateig mesquí.
No intentem disminuir en res
els mèrits excepcionals que re-
presenta per a la literatura de
Catalunya l'obra de l'il·lustre
autor de «Pinya de Rosa».

Ramon VINYES

EL COLOM DE LA PAU S'INSTAL·LA PER A L'HIVERN, per PRATS

LES EXEMPLARITATS D'UN HOMENATGE ⁽¹⁾

Ens hem aplegat ací a honor de Joaquim Ruyra, gran mestre de la prosa catalana, que ha sabut fer cantar tan bellament dolça i forta alhora. Aprofitem l'avinentesa d'escaure's avui el seu vuitantè aniversari, per retre-li públicament l'homenatge de la nostra admiració tan viva i fervorosa, d'aquesta admiració que tots sentim per ell anys ha en el nostre cor i en el nostre pensament.

Honorem en la seva persona l'exemplaritat d'una llarga vida de treball persistent, insistent, a la recerca d'una sempre més alta perfecció. En ell s'aliena la sensibilitat de l'artista que percep tots els matisos de la bellesa difosa en els múltiples aspectes del món sensible i del món moral i l'honestat de l'artista que s'esforça a expressar-los de la manera més viva i més justa. Mestre Ruyra és un magnífic exemple d'aquestes virtuts de l'artesania, altes i humils alhora, altes per la noble ambició, humils per la sotmesa observança de l'ofici i el treball quotidià del seu mal acabat aprenentatge. I en això ha de servir-nos a tots de model.

No fariem pas res de profit si no les restauréssim en el nostre desig i en el nostre voler aquestes honestes virtuts de l'artesà, infatigable percaçador de la feina ben feta. Esborrem de la nostra fantasia la imatge escabellada, romàntica, del poeta posseït per la musa i de l'obra feta sense esforç en un rept de l'inspiració dionisiaca! Foll qui es refugia en la pura i noble expressió de la bellesa li serà donada gratuïtament, per obra de miracle! És ell qui ha de saber-la conquerir en un esforç persistent, vivint, sense mesura i sense treva. El miracle sempre hi és. La reeixida final sempre és una cosa de gràcia i de prodigi, que mai no podrà dir del cert ningú com s'ha produït.

Però aquest estat de gràcia no vindrà, si no l'ha precedit un desig i una voluntat i un esforç immediats, i una llarga i lenta preparació d'estudi i d'exercici.

Mestre Ruyra ho sap com ningú tot això. Ningú en major manera que ell no n'ha fet la prova. Ningú no n'ha donat un més bell exemple. Ningú no coneix millor que ell el delitós neguit de batallar amb la matèria rebel a prendre forma, ni aquella delícia que amb cap altre plaer d'aquest món no pot tenir comparança de quan, victòria del llarg i porfidiós maldar, paraula, emoció i pensament es fonen en una bella expressió, tan planera i viva, que sembla que hagi brollat per raó natural, sense cap mena d'esforç, com poncella que es desclou en la joia del matí tota fresca de rosada.

Honorem encara en mestre Ruyra una altra virtut: la seva infrangible fidelitat a la Pàtria Catalana. Hi ha hagut moments, llargs anys, que ha estat cosa facilíssima, a l'abast de gent de tota mena, aquesta de semblar fidel a Catalunya. No hi calia ni una gran altesa d'esperit ni un cor fortament trempat. N'hi havia prou de cantar "Els Segadors" amb cara ferrenya, sempre que en venia l'ocasió oportuna, perquè tota fluïxetada, tota poquesa, i tot estoicament prenguessin aire d'heroisme.

La gran tragèdia que ens ha tocat de viure ha vingut a mudar tot això. Els que verament estimaven de cor Catalunya i els que ho deien per conveniència o per fatxenderia, han quedat ben destriats. S'han mantingut lleials els que havien fet de l'amor a la terra catalana substància i pern de la pròpia vida: els qui en feien vana ostentació, escambell d'ambicions il·lícites i camí d'accés a profits innobles, han renegat de Catalunya i li han penjat la culpa d'estralls que eren natural conseqüència de les falles i dels errors dels mateixos que l'han bescantada.

Mestre Ruyra ha aguantat el torb a peu ferm, sense desdir. La seva fe en Catalunya no ha vacil·lat mai: la seva fidelitat a Catalunya no ha defallit ni un moment. I no sempre li ha estat planer i fàcil. En aquell temps que els contraccops de la revolta militar havien desarticulat tot poder i destruït tota autoritat, Joaquim Ruyra fou inquietat més d'una vegada personalment i molestat i vexat. Els que en aquella hora exercien les funcions reguladores i coactives del poder públic per autodeterminació, molts d'ells sobrevinguts en terra catalana, no sabien qui era mestre Ruyra. Malgrat això, mai una paraula contra Catalunya li vingué als llavis. La malves-

tat no era imputable a Catalunya: era obra d'uns desencaminats, conseqüència del trasbals que passava la terra catalana, i no originàriament per culpa seva.

Altres exemplaritats d'aquest acte que estem celebrant convé destriar, exemplaritats que en deriven tan naturalment, com deriva el brançam de la soca d'un arbre.

Avui, d'enguà que pesa dolorosament damunt de la nostra carn i del nostre esperit aquesta enorme tragèdia de la guerra, tots els nostres actes, fins aquells més vulgars i quotidians, tenen dos sentits: un, el seu propi en temps normal; l'altre, el que tenen en funció de la guerra, per raó de totes les coses, grans i petites, materials i espirituals, que es debaten en aquesta acarnissada pugna. L'homenatge a mestre Ruyra, que no és un fet de cada dia, que fóra un esdeveniment assenyalat, de la més alta significació fins en temps no tan revolts, no podia quedar al marge d'aquesta llei. Examinem atentament quin és, de cara a la guerra, la seva transcendència.

Del començament de la lluita els nostres adversaris mouen gran fressa, afirmant a so de tabals que nosaltres els roigs, com ells ens anomenen, som l'encarnació de totes les barbàries, els destructors de tota valor moral, els perseguidors de tota altesa d'esperit, els enemics irreconciliables de tot el que representa una categoria en la civilització occidental, civilització que és la nostra suprema finalitat destruir de soca i arrel, si a tant arribessin les nostres forces, mentre que ells són els defensors de la cultura, el baluart de les més altes virtuts humanes, els campions decidits de tot el que constitueix la pura essència d'aquesta flor exquisida de l'esperit humà que és la civilització de l'occident d'Europa.

Se'ls podria objectar de bon començament, que mal es compaginen aquestes pretensions amb el fet d'haver cridat l'invasor estranger i esventrat i dessagnar la Pàtria en una guerra la més cruel que s'hagi vist mai, tot això a sola fi de satisfer personals concupiscències i mantenir anacrònics privilegis de casta que els estaven fugint de les mans, i que una tal conducta més sembla fruit d'ancestral barbàrie, capteniment de clan i de tribu, que producte d'una civilització arribada a madura plenitud. Però avui escatir això no ens interessa. Com tampoc no volem aturar-nos a destriar fins a quin punt és signe de civilització la manàcia dels adversaris polítics a la reraguarda, organitzada sistemàticament, fredament, ordenadament, calmosament, pels dirigents de l'Estat i els òrgans regulars del poder públic, i això mesos i anys, i pel sol delictiu d'èsser adherents d'una determinada ideologia política.

No: avui no farem ús de cap d'aquests arguments, tot i que no són pas de poca empena. Ens en sobren tants, que no ens ve d'aquests! Avui examinarem només quin és el seu capteniment i quin és el nostre, davant l'esperit humà i les seves manifestacions.

Els nostres principis són clars i concrets; la nostra conducta és neta: màxim respecte per les múltiples manifestacions de l'esperit, total reconeixement de la seva independència. Nosaltres sabem que sense aquesta independència de l'esperit totes les activitats del pensament humà s'aturen i tot el procés de la humana civilització es paralitza. I la nostra última finalitat no és pas el predomini d'uns homes damunt dels altres, sinó l'ascensional establiment de nous estats de civilització cada vegada més perfectes. Si la guerra fa necessàries avui certes restriccions en aquesta omnimoda llibertat de l'esperit que és el nostre ideal, això és transitori i desapareixerà automàticament, sense que en quedi rastre, en veure la fi d'aquesta guerra maleïda, que els nostres adversaris ens han imposat.

I això no són paraules vanes, cortines de fum per a encobrir les nostres veritables intencions. Aquest homenatge que estem celebrant n'és prova palesa. És l'homenatge a un dels més grans escriptors de llengua catalana, a un artista eminent de la paraula, a un excel·lent creador de bellesa. Però precisament per ésser això i no altra cosa, i per ésser mestre Ruyra qui és, l'acte pren una significativa transcendència. Ningú no ignora el catolicisme de mestre Rui-

JOSEP POUS I PAGES

ra, afirmat sovint a la capçalera dels seus llibres. I aquí ho teniu. Nosaltres els roigs, els fanàtics, els enemics de la civilització occidental, homenatge un escriptor catòlic, sense que hi sigui cap obstacle el seu catolicisme, sense que hagi d'abdicar de res del que sent i creu, sense que li demanem altra cosa que els seus títols d'artista eminent, d'exquisit plasmador de la nostra llengua.

I que ningú no vulgui suposar que aquest homenatge ha estat ideat i organitzat a fi de propaganda política. No: el nostre homenatge no és d'avui solament; el nostre homenatge fa molt de temps que dura. Començà públicament — en el clos particular de la nostra admiració no fóra pas possible de senyalar la seva arrencada inicial —, començà públicament el dia que el President de la Generalitat de Catalunya, a proposta del Conseller de Cultura i amb l'aprovació de tot el Govern, nomenà Joaquim Ruyra membre de la Institució de Lletres Catalanes, la més alta representació de la nostra literatura, el més alt títol a què pot aspirar un escriptor de llengua catalana. I això vingué perquè la Institució de les Lletres Catalanes, per decisió unànime dels seus membres, considerà que li mancava quelcom d'essencial, que la seva noble ambició d'incorporar-se les més

altes valors de la nostra literatura restaria insatisfeta tant que mestre Ruyra no vingués a fer-los companyia.

Em sembla que tot això ens dona un cert dret a no acceptar que som els bàrbars que els nostres adversaris voldrien que fóssim. Em sembla que tot això podria molt bé significar que si algú resta al marge del que és la vera essència de la civilització de l'occident d'Europa, aquest algú certament no som pas nosaltres.

Perquè, passem comptes: ¿què poden oposar els nostres adversaris a la nostra clara i neta conducta? ¿Hi oposaran el cadàver del poeta Garcia Lorca? ¿Hi oposaran la terra xopa amb la sang de Carrasco Formiguera? ¿Hi oposaran les bales que treparen la carn del rector de la Universitat d'Oviedo?

Campions de la civilització occidental! Proclamar-se'n baladerament no costa gaire. Ésser-ne realment, positivament, ja és una mica més difícil. El dia que puguin presentar-nos un escriptor, un sol escriptor — no comunista, no socialista, no republicà —, el dia que puguin presentar-nos un sol escriptor liberal, del més moderat, del més agrisat liberalisme, i encara no honorat, no homenatjat públicament, no posat en el lloc més alt de la seva literatura, el dia que puguin presentar-nos un sol escriptor liberal viu, només que viu, aquell dia acceptarem de posar a discussió quins són, ells o nosaltres, els veritables paladins de la civilització occidental. Mentrestant, mentre d'ixò no vingui, podem proclamar amb el cap ben alt, sense perill que ningú ens ho gosi contradir, que nosaltres som els veritables civilitzats i que, malgrat totes les seves injustificades pretensions, ells són els bàrbars.

Independència de l'esperit. Llibertat de menar el seu incessant treball d'investigació en totes les direccions i en tots els ordres de la coneixença. Voluntat que sigui l'esperit torxa vivent, guio de la humanitat en el seu ascensional esdevenir. Dret inviolable de crear una cultura, la nostra cultura, amb el seu accent propi, com a terme i resultat de totes les nostres activitats diverses. Això és el que volem i això és l'essència mateixa de la civilització. Fora d'això, per més que vulguin decorar-ho amb llampants apel·lacions, no hi ha sinó barbàrie.

Per això penem i treballem i acceptem tots els perills i tots els sacrificis. Això defensen els braus minyons de Catalunya en aquesta gloriosa epopeia de l'Ebre, que és el triomf de l'home contra la màquina, el triomf de la inesgotable font d'energia flamejant que és l'esperit de l'home da-

munt de les forces obscures, orbes de la matèria. Les hores actuals són terribles, prenyades dels més greus perills. Totes les valors de la nostra civilització estan menaçades de naufragar en el més espantós dels cataclismes. Confiem en la victòria definitiva de l'esperit. Ell és la llum enfrontada amb la tenebra. Ell subjuga els primaris instints egoistes i posa l'home tot ell, cos i ànima, al servei de les causes justes. Ell venç l'espant i la flaqueja de la carn esporugida i posa en el cor humà aquella noble i heroica virtut que porta l'home al límit extrem de l'heroisme i del sacrifici.

Confiem en la victòria final de l'esperit. Però estiguem preparats a tot el que pugui reservar-nos el destí, per a afrontar-ho amb pit resolt i l'ànima serena. Si fos la sort de la humanitat, la negra cort de la humanitat, que s'hagués d'aturar el curs de la història, que l'ascensional esdevenir de l'home hagués de sofrir una ruptura, perquè la torxa vivent de l'esperit humà fos rebatuda en terra i apagada pel que hi ha de més demoníac en les cavorques de la subconsciència humana, més valdria sucumbir lluitant fins a l'últim alé, que viure vergonyosament una vida d'abjecció, vida d'esclau que no pot triar ni dissentir.

Mestre Ruyra, la Institució de les Lletres Catalanes us dona les gràcies per boca meua d'haver pogut parlar de totes aquestes coses tan altes, tan vives i tan amades, amb motiu de l'homenatge que ens ha donat ocasió de fer-vos públicament el vostre vuitantè aniversari. Hem pogut parlar de totes aquestes coses sense que desentonessin de la festa que a honor vostre estem celebrant, perquè vós, a més d'un gran artista de la paraula, heu estat sempre un home, tot un home, amb totes aquelles virtuts que fan la dignitat i la noblesa d'un home.

D'això ve que la Institució de les Lletres Catalanes se senti orgullosa de vós i es complagui de dir-vos una vegada més, amb tota solemnitat, davant de l'eterna Catalunya que vós tant esteu, com se sent honorada de tenir-vos per un dels seus membres més il·lustres. Que per molts anys us hi pugui encara tenir, a major honra i glòria de la Pàtria catalana.

J. POUS I PAGES

(1) Parlament pronunciat en l'acte a honor de Joaquim Ruyra, organitzat per la Institució de les Lletres Catalanes al Casal de la Cultura. (27 de setembre)

POETA I HOME DE COR

La personalitat del poeta Joseph Rivière podria ésser definida així: un panteisme serà i somrient que s'aparta de l'influència passatgera de la nostra vida material. La seva afabilitat benefactora vela tot just, sense atenuar-la, la seva actitud filosòfica, irredueïble i persuasiva. Joseph Rivière vingué entre els homes per a predicar la fe, aquesta fe que ell no qbandonà ni oblidà mai. Adhuc enmig del remolí humà, de la penombra de les ciutats, sota la influència febril d'un esforç que, sens dubte, ell estimava sense admirar-lo, ell restà el sacerdot dels cosmesmes sobrehumans, el cantaire conscient i reflexiu de la natura, en les seves relacions amb l'ésser. La dona mateixa, aquesta musa inversa que inspira, directament o indirecta, tots els esforços de l'home, ell no volgué veure-la d'altra forma que com un element d'aquesta natura, tal com es veu una flor, el reflex d'un astre, un nívol o un receptacle.

La inspiració de Rivière enlluerna amb una plenitud de sensacions, literàriament engegadores. Una de les seves poesies, agafada aïlladament, no pot donar aquesta impressió i encís. Però quan se'n llegeix un seguit, no es pot resistir aquest estrany atractiu. No es tracta de quadres de la naturalesa, pintats per un paisatgista, ni evocacions nostàlgiques on el sentiment es recolza sobre la naturalesa. És el poeta mateix que s'hi incorpora; és la seva pròpia naturalesa humana que, disminuïda de les seves propietats humanes, esdevé la transposició de la naturalesa mateixa. I si això esdevé una al·lucinació, si es tracta d'un paisatge palpitant i sonor, significa que la seva poesia està lliberada de trucs. Joseph Rivière és essencialment ell mateix, un dels poemes més sincerament humans, creador de versos d'una frescor exquisida, himnes vibrants a la natura bella i eternament jove, sobirana dispensadora de les joies de la vida. El panteisme — ardent i comunicatiu — es troba per tota l'obra poètica de l'amic, constituint-ne l'element principal.

En la prosa, Joseph Rivière es revela tot un altre. És incisiu, clar, justicier, encara que sempre veu les coses a través d'un corintatge poètic que fa que, adhuc les més crues, apareguin sublimades per un matis simpàtic. A «Soi-Même» publicava proses vigoroses sobre la guerra, les quals li donaven tanta anomenada com disgustos, contrastant aquestes cròniques amb les seves poesies de sabor de fruita que també hi publicava.

Llicenciat en Lletres i en Dret, exercia de conseller d'una important Companyia de transports de vins, complint les seves delicades funcions amb un tacte i ductilitat extraordinària. Dirigia també, últimament, una revista de jurisprudència i de legislació. Tot ho feia amb una erudició i una ciència naturals en ell, que el món dels afers ha estat unànime a reconèixer.

Sempre havia restat, però, l'home senzill, afable, prompte a què els altres treguessin profit del seu saber, de la seva ciència jurídica, del seu sentit poètic o dels seus coneixements generals.

EL POETA JOSEPH RIVIERE

Malgrat la diferència d'edat, en ell vaig trobar un bon company, amb el que els lligams d'una entranyable amistat varen conservar-se fins al dia de la seva mort. Regularment, durant la meua estada a París, anava a casa seva dos vespres a la setmana, dilatant-se les meves hores d'un viure frenètic en la calma de la seva llar animada per una esposa amantíssima, que tenia cura d'ell com una mare en té d'un fill malaltís. Era fornída, alta, decidida i abnegada, amb aires de dona formada al camp, però que sap quedar bé a ciutat. Al seu costat vaig trobar l'escalf d'un afecte de mare i de companyia alhora. Les vetllades i tardes de diumenge passades en llur companyia, esdevien per a mi una moixaina inesfable entre les hores i els dies turbulents viscuts entre amics i amigues amants de l'art i de la tabola.

Cap als primers dies de l'any 1918, davant els constants bombardeigs aeris nocturns i de les canonades de la «grossa Bertha», el canó monstre que, del matí al vespre, tenia en plena inquietud el poble parisenc, l'esposa de Joseph Rivière va juntar-se a l'exòde dels que tenien on anar a viure més tranquils, quedant els dos ben sols en les íntimes vetllades del pisot del carrer de Rochechouart. Ella va esperar el dia de l'armistici en un poblet de prop de Narbonne, a la riba d'un estany, en un paisatge de llum i de cants que li feia oblidar aquelles vetlles tren-

cadés pels atacs criminals en l'espessor d'una fosca més negra que la nit.

Fou en l'absència d'ella, quan Rivière es deixà emportar pel seu esperit combatiu atacant amb precisió i finesa tot allò d'immund, de putrefacte, que la guerra deixava crear a la reraguarda. Desafiant el perill, convertí el seu pis en un lloc de conspiració, al qual jo acudia cohibit per les llargues barbes dels que hi assistien i per la temeritat que significava reunir-se en temps de guerra, per a lluitar sota la bandera de la pau, contra els polítics que s'entossuïen a eternitzar la lluita, més amb especulació financera que patriòtica.

Un vespre va sorprendre'm veure a la porta de casa seva una gran gentada. Estava tan convençut que un dia o altre l'agafarien per les seves idees, que no vaig entretenir-me a preguntar què passava, sinó que vaig apretar a córrer carrer avall fins arribar a casa del periodista holandès Heijnga, amb el qual havíem quedat de trobar-nos allà dalt. Tots dos vàrem fer les nostres suposicions i aquella nit, després d'avisar a altres per tal que no anessin a cal Rivière, vàrem passar-la dormint al taller d'un artista amic que vivia al Barri Llatí. El fet d'haver passat el Sena, ens va semblar que ja estàvem fora de perill i vàrem dormir plàcidament en un ample divà; el pintor i la seva companya al cap i el periodista i jo als peus.

L'endemà vàrem assabentar-nos que l'alarma havia estat infonamentada. Aquella gent s'havia agrupat a la porta de l'immoble que habitava Rivière perquè en un dels locals industrials del fons del pati s'hi va descobrir un sàtir que, amagat en un recó fosc, cada vespre espantava les noies que baixaven l'escala.

No obstant, vaig continuar anant a casa de l'amic amb una mica de por, puix sabia el perill que significava, per a un estranger, fer causa comú amb un estol d'homes considerats perillosos. L'absència de madame Rivière va influir, però, en què les reunions no es celebrassin amb tanta assiduitat al pisot del carrer de Rochechouart, i avui en un cafè ben recollit o ben bulliciós, i demà a la cambra o taller de l'un o de l'altre, el cas és que mai es varen interrompre, fins que entre nosaltres no s'hi va barrejar l'amiga d'aquest, l'esposa d'aquell o l'amant de tots, les quals, espirituals i dones modernes a ultrança, començaren introduint en el grup una preocupació més de les que teníem, bo i degenerant les reunions en conciliàbul amorós, amb aquella despreocupació tan deliciosa per les coses de la carn i per les de la família que jo d'antuvi no sabia capir.

Aleshores començaren les discòrdies i els odis personals, i allà on l'esperit elevat hi era mestre, acabà imperant-hi la concupiscència. Amb l'esquer de l'art i de les lletres, s'abusava també de la situació de les dones que per curiositat, per pedanteria o per afició a les lletres s'infiltraven entre nosaltres, amb un menyspreu molt incivíl per l'eugènia.

G U E R R A

1

Turbulent horitzó en l'espai de la Història, es perfila amb silencis de fatídics algorismes, i satàniques expressions, de moderna Alquímia.

2

Els flamants marciatns, sense cuirassa i sense llança sense durícies a les mans, ni sensibilitat a l'ànima; amb un compàs de puntes, plenes d'odi les entranyes, albiren damunt d'un mapa. I, amb ciència falsificada, envien ritmes de mort, damunt la pacífica Hispània.

3

Explosions. Polsegueria. Planys. Carnisseria i metralla. Cares amb llàgrimes amargues, que senten profunda dolor, per la Pàtria destruïda.

I com si res:

Es lleven, a les dues de la tarda, senyors d'epidermis fina i ànima queratinada. Llegeixen la premsa diària, i es dibuixa un somriure, de satisfacció, a la cara!

4

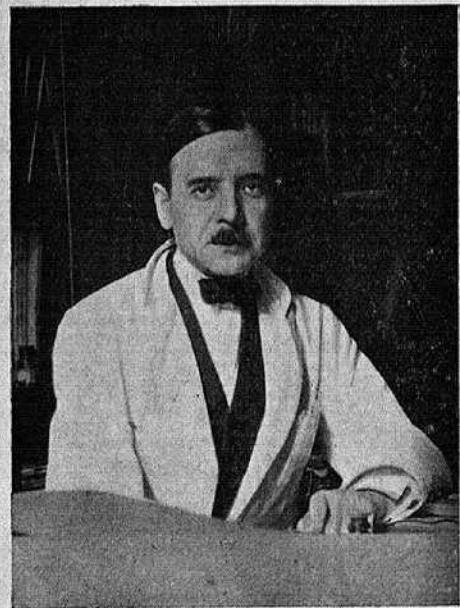
Hi ha lleis immutables, per als espais siderals, i els astres impertorbables, segueixen, rutes infinitesimals...

Salvador FERRE TORRELLA

EL COMPOSITOR CARLES LAVIN I L'EXOTISME MUSICAL

En el concert celebrat el dia 12 d'octubre al Liceu, sota el patronatge de la Unió Ibero Americana, en commemoració de la Festa de la Raça, l'Orquestra Nacional de Conciertos, ultra la cèlebre "Simfonia del Nou Món", de Dvorak, i mantes obres de compositors espanyols: "Catalonia", d'Albéniz; "La oración del torero", de Turina; el primer temps de la Suite Murciana "A mi tierra", de Pérez Casas, i el Preludi de "La Revoltosa", de Chapí, interpretà tres obres de compositors hispanoamericans: "Arrabal" (primer temps de la "Simfonia Argentina", de Joan Josep Castro; "Lamentacions Huilliches" (tres cançons amb orquestra, basades en el folklore musical indígena araucà), del compositor xilè Carles Lavin, i "Janitzio", música simfònica de filiació folklòrica criollista, del compositor mexicà Silvestre Revueltas.

Eludint de fer ara un estudi crític deta-

CARLES LAVIN

llat de les obres interpretades en aquest concert sota la direcció intel·ligent, clara, precisa i expressiva del mestre B. Pérez Casas, car quan aparegui aquest número de MERIDIA la Premsa diària de Barcelona ja n'haurà fet el comentari escaient, he considerat interessant transcriure les apreciacions que sobre el conreu de l'exotisme musical em va manifestar un dels compositors hispanoamericans, el mestre Lavin, que viu a Barcelona fa més de cinc anys, realitzant estudis folklòrics i que, en arribar la sublevació militar-feixista, es negà a abandonar la nostra ciutat i ha volgut romanere entre nosaltres durant aquests anys de guerra compartint els perills i les angúnies del poble de Catalunya, al qual se sent vinculat per fortes arrels afectives.

Carles Lavin va iniciar a Xile, al mateix temps que Hèctor Villalobos ho feia al Brasil, l'aportació estilitzada dels elements del folklore indigenista a les obres simfòniques, vocals i "da camera". Copsant directament dels indígenes araucans les melodies i ritmes ancestrals; aquest compositor xilè donà a la seva música, realitzada amb pregona sapiència tècnica, les qualitats estilístiques de les músiques primitives: brevetat dels motius, ús exclusiu de l'"ostinato" (repetició indefinida d'un mateix incís melòdic), mètrica irregular, influència dels elements percutius en l'estructura rítmica, etc.

Igor Strawinsky a la "Consagració de la Primavera" (1913) incorporà aquestes característiques primitives a la música culta d'una faisc ostensiva y fins i tot sistemàtica, i la crítica d'Europa ha remarcat injustament les particularitats, diem-ne bàrbares, de la música dels estilitzadors dels textos musicals d'origen folklòric extraeuropeu, com derivades d'un influència strawinskiana. Aquesta apreciació és totalment inexacta, car els moderns compositors com Lavin, Villalobos i el peruà Valcárcel, que s'inspiren en motius del folklore indigenista americà, no necessiten passar per Strawinsky per a ésser fidels estilitzadors de l'art primitiu de llurs països. Són forjadors de realitats musicals directes, són realistes i, en canvi Strawinsky, en escriure "Le sacre du printemps", va ésser idealista evocador de les característiques de l'art prehistòric.

Quan en Lavin, per exemple, en la tercera cançó de les "Lamentacions Huilliches" tracta el suggerent motu arancà, revelador de la sospita de l'amant engelosit, ho fa orquestralment emprant un ritme sec i col·lectiu de timbals que figura com l'arbitri primitiu i habitual de la música natural dels indis d'Amèrica i és, doncs, virtualment, un generós traductor de l'ànima indígena, sense que li calgui passar per cap ideologia estrangera, per cap moda formal ni cap influència estilística d'altres compositors.

En interessar-me per l'atmosfera estètica, un tant capciosa i molt suggestiva, de l'exotisme musical, el mestre Carles Lavin em digué:

—L'exotisme musical és un veritable culte que posseeix la seva hermenèutica i encara certs aspectes esotèrics dignes d'ésser revelats. Arribarà un dia en el qual constituirà una imposició espiritual per als grups socials més cultes.

Les superacions aconseguides en aquesta faceta de la sensibilitat contemporània són ben significatives.

Després de l'èxit universal de la música característica d'Albéniz i Falla i de la imposició aclaparadora de la música russa,

en l'ambient musical culte de l'Europa occidental i central resten encara nous horitzons d'exotisme per abastar.

Ahir tinguérem la novetat del "jazz" (exotisme integral) de les "Spirituals songs"; l'Amèrica llatina va fer també les seves aportacions: el tango, la matxitxa, la rumba, etc., i encara resten dintre d'aquests gèneres criollistes molts capítols gairebé inèdits; mes les possibilitats més importants per a la música són sens dubte l'indigenisme americà i també al folklore dels països asiàtics i africans.

Jò vaig tenir la sort — continuà el mestre Lavin — d'actuar personalment com a observador de mantes temptatives musicals entre els araucans de Xile, i després vaig estudiar les manifestacions de les altres races del continent que com els araucans tenen llur mitologia pròpia i les expressions sonores, cançons i danses peculiars dels seus cultes ancestrals.

Vaig començar a recollir aquests materials folklòrics indigenistes l'any 1907; fins l'any 1925, però, no vaig aconseguir que fossin executades les meves estilitzacions a París i més tard a Rumània, Alemanya i Dinamarca. En aquesta època va presentar també Hèctor Villalobos les seves obres indigenistes brasilenyes, ultra altres estilitzacions de l'art africà importat al Brasil pels esclaus negres.

Brasil i Xile són, doncs, els països americans on s'ha realitzat una tasca de captació folklòrica indigenista més important; car encara que al Perú també hi han hagut des de principis del segle actual mants folkloristes conreadors d'aquest gènere, les melodies incaïques copades per ells apareixen un xic "acriollades" i solament ara apareixen en aquest país els músics pròpiament indigenistes. A l'Argentina ha florit sempre un "criollisme" musical ben característic. Aquestes derivacions de la música espanyola són també molt variades a Cuba. El cas de Mèxic és diferent, car les missions catòliques extirparen la música indígena azteca i posteriorment l'italianisme va invadir la música popular o "criolla", resultant una barreja típica, mes poc característica.

Sense cap mena de "chauvinisme" — digué finalment Carles Lavin — vull remarcar l'art araucà com el més ric de tots els derivats dels indígenes d'Amèrica, i a causa de la seva agosarada estructura cromàtica i els seus ritmes variadíssims. En canvi, no posseeix gammes, o siguin "modos" típics, i per tant no té característiques pròpies. Es tracta d'un cromatisme del més alt abast expressiu i resulta ben curiós i estrany que aquesta raga guerrera, d'una cultura general molt inferior a la dels inques, posseeixi un art musical tan desenvolupat, o més ben dit, tan proper

FILMS QUE NO PASSEN DE MODA

Evidentment, els homes de "L'Esprit Nouveau", aquella discutidíssima revista d'avantguarda que es publicava a França anys enrera, eren uns podants i uns exagerats. Però de vegades n'encertaven alguna. Aquesta, per exemple:

"L'horitzontal desvetlla en tot ésser humà una sensació primària, idèntica. El negre desvetlla en tot ésser humà una sensació primària, idèntica. Cap misticisme, en això: fets físics de reacció subjecciva. Hi ha fets físico-subjeccius que són, perquè l'organisme humà és tal com és. Us tallo el cap, us moriu. Basteix una piràmide, experimenteu una sensació d'estabilitat. Pinto un vermell, el brau que dormita en vós es desperta. Totes les arts són bastides damunt aquests standards. En tots els homes del món, les mateixes sensacions primordials, constants, standards, es desvetllen sota el xoc dels mateixos fets físics."

Aquestes afirmacions eren engegades amb una suficiència i una seguretat perfectament insuportables. Però cal reconèixer que contenien una gran dosi de veritat. Ara bé: nosaltres ens permetrem afegir que, ultra els standards esmentats, que podríem anomenar visuals, n'hi ha uns altres, que podríem qualificar de sentimentals. En efecte: no és arriscat afirmar que existeixen uns fets que actuen de la mateixa manera damunt la sensibilitat dels éssers de totes les latituds.

El cinema ha manipulat sempre aquests standards d'acció certera. I és degut a això que ha esdevingut l'art més universal de totes les arts que es fan i es desfan.

Vegeu els films de l'Oest, per exemple. Tots són iguals. El "rancho" olorós de bestiar i el "saloon" perfumat de pólvora. Bon espetec de trets i cops de puny ben administrats. El fatxenda provocador que és posat en ridícul per un de més valent que no pas ell. Bons i dolents. I

al caràcter específic de l'art modern europeu.

Ultra aquestes "Lamentacions Huilliches", suara interpretades al Liceu magníficament per la contralt Anna Reull, que cantà els textos "mapuches" amb una expressivitat colpidora, i una musicalitat exquisida, i per l'Orquestra Nacional de Conciertos, que sota la direcció del mestre Pérez Casas les valoritzà amb bella magistació, coneixem del mestre Carles Lavin altres composicions derivades del folklore araucà, com "Cadències Tehuelches", per a violí sol i violí i piano; "Contes de la selva", per a veu i piano; "Mites araucans", per a piano sol, i tenim notícies d'altres, com la seva obra simfònica "Festa araucana", en les quals les estilitzacions dels motius indigenistes són realitzades amb un agilitat sentit expressiu i amb una sapiència harmònica reveladora d'una pregona personalitat musical.

Lluís GONGORA

un heroi romàntic, tipus "Zorro", protector decidit dels bons i enemic implacable dels dolents, que sempre arriba, rabent, en el precís moment que un bandit anava a cometre una mala acció. Sempre el mateix. Els mateixos tòpics. Les mateixes frases fetes. Ja sabem que el film ha d'acabar bé. No falla mai. Amb tot, l'emoació se'n arrapa a la gorja. Si goséssim, ens posaríem a cridar com uns desesperats i aplaudiríem frenèticament el triomf final dels bons i el càstig indispensable dels dolents. Tòpics. Frases fetes. Però sempre el mateix èxit esclatant. Per què? Perquè es tracta d'una fórmula infal·lible que no envellirà, que no pot envellir, que no passarà, que no pot passar de moda, car està basada en fets que indefectible-

Hi ha altres standards cinematogràfics, encara. El conte de fades, per exemple. La pastoreta que es casa amb el príncep dels seus somnis, la noia pobra que es casa amb el fill d'un milionari, és un fet que colpirà sempre el cor de les multituds. El conte de fades, iniciat a Amèrica pels films de Mary Pickford, tampoc no ha passat de moda. A còpia de polir-lo i perfeccionar-lo, els americans ja n'han fet una cosa gairebé perfecta.

I, per acabar, heus ací un altre standard que encara no ha vist, ni veurà segurament mai, la seva voga decreixer. Els films policíacs. Aquests, com els altres que hem esmentat, són tallats tots segons un mateix patró. Es tracta de mantenir viu l'interès de l'espectador durant noranta

FILMS DE VAQUERS, UN DELS GÈNERES QUE NO PASSA DE MODA

ment s'apoderen de l'atenció dels espectadors de tot el món. Eficàcia fatal dels standards. I, gràcies a aquesta fórmula, els films de "cow-boys" no han passat de moda. Ací va la prova. No fa gaire, el Cinemà s'ha dedicat durant unes quantes setmanes a projectar programes compostos exclusivament de pel·lícules de vaquers. Doncs bé: durant unes quantes setmanes, el popular cinema de la Rambla s'ha omplert cada dia de gom a gom. En ple 1938, aquests films han tingut el mateix èxit dels seus predecessors molts anys enrera.

minuts, de llançar-lo constantment dins falses pistes, de fer-li creure que l'assassí és aquest, aquell o l'altre, fins que al final resulta que el culpable és aquell que ningú no havia sospitat. Cop de teatre inesperat. És molt fàcil. El truc és elemental. El repeteixen inlassablement. Però l'espectador cau invariablement en la trampa tan grosserament preparada. Eficàcia fatal dels standards.

"Cow-boys", contes de fades, films policíacs... Films que no passen de moda.

Sebastià GASCH

PEPE GIL (A) LO CHIL, EMPRESARI FAMOS, POPULAR, DIVERTIT, ABSURD I FANTASISTA

(1900-1924)

El reclam teatral superabundantment agitat per l'absurda ploma de "Pepe" Gil (a) lo "Chil", esdevenia cosa formidable. "Lo Chil", valencià, ex-actor i empresari popular a Barcelona des de la fi del passat segle fins a l'any 1924, data del seu traspàs, va donar àmplia fe de posseir imaginació fecunda i absurda. Classificarem abans que tot a "Pepe Gil (a) lo Chil" com el gran aportador a la vida teatral barcelonina del valor del reclam espontani. Hom s'esverava fixant-se amb la facilitat que tenia "lo Chil" per aquests afers. Reclamitzar una tiple o bé un baríton en un cartell del Teatre Granvia — teatre situat on l'any 1919 s'edificà l'Hotel Ritz —, o del vell Tivoli, equivalia a invitar al públic al tumulte. "Pepe Gil (a) lo Chil", va morir. Es de justícia que el recordi al llegidor de MERIDIA. Jo vaig tenir la immensa sort de conèixer-lo i tractar-lo anys i anys.

Aquella màxima filosòfico-teatral ruberta de saviesa que diu "tot autor inèdit és una arca tançada", per al popular empresari valencià tenia categoria d'una lletra a la vista. Els anuncis de "Pepe Gil (a) lo Chil", eren a propòsit per morir-se de riure i els cartells que redactava i trametia als diaris restaren fixats per sempre més i per dret propi en la humorística vida ciutadana.

En recordaré alguns:

TEATRE TIVOLI
Gran funció para hoy, dia 30 del hermoso Mayo
Teatro sin humedad ni relente

¿Qué me'n dieue d'això?... La imaginació de "lo Chil" deixava petita la del Dant. No ho poseu en dubte. En el mateix Tivoli, aparegué un dia el cartell que llegíreu a continuació:

Esta noche, a las diez.
Programa Zoológico
El Ratón
La Gatita Blanca
¡Al Agua Patos!

A començos d'una temporada es va casar una popular tiple còmica i un tenor còmic de sarsuela. Ambdós treballaven en la companyia de "Pepe Gil". Al popular empresari li va mancar temps per a dis-

posar la "secció vermouh" — de la qual "lo Chil" era inventor i propagador des de l'any 1903 que per primera vegada aparegué en els cartells del Teatre Granvia — en una forma que una mica més escampa l'alarma per tot el veïnat. Perquè el bo del cas fou que els nuvis s'uniren a les vuit del matí. I des d'una hora abans, tant en els cartells del Tivoli com en la secció d'anuncis dels diaris, es llegia:

Esta tarde
Gran Vermouh Nupcial
en honor
de los simpáticos esposos
Amada Alegre
y Miguel Pedrola

¡Quina força d'imaginació tenia aquell home! En els seus temps d'empresari en el Paral·lel, redactà un avis, que penjava per les parets del Saló Arnau — després "Folies Bergères" — que invitava a usar per a dormir pijama de força.

Deia així:

AVISO
Se suplica al distinguido público no se ponga en mangas de camisa.

La Dirección

Una nit d'estiu, en el pati del vell Tivoli, "Pepe Gil", ens va cridar a Alexandre Soler i Rovirosa i a mi. Alexandre — el gran "Jandro" — adorava el pintoresc empresari. Tant que aprofità el tipus per a presentar-lo com a "compère" de la seva revista "¡Hip! ¡Hip! Barcelona, atracció de forasteros", musicada per Conrad Molgosa (Tivoli, any 1909).

"Escolta, Alejandro, i escolta, tu, Maragás — deia "lo Chil" valencianescament —, vosaltres sou dos amics que em fareu un favor. I és: tindrà de vore d'enclonpar-me en escena una obreta que m'han portat uns autors, que no són Pelé i Melé, sinó dos serebros." (Volia dir dos "cerebros" però la parauleta se l'hi rebel·lava i no sortia.) "Se titula "Cuadros de historia". Imachineu-vos que en primer terme apareix la mullura d'un cuadro. Derrera el marc unes cortines amb uns cordills que s'obren i tanquen. Aquestes,

quan arriba el moment oportú, se corren i entonsen en lo que figure la tela apareixen cuadros del Tiziano, Rubens i altres ipnografies per l'estil!"

La conversa a la deriva de "lo Chil" era única! Com havien esclafit en rialles escollant-li les seves aventures i activitats d'empresari Galdós, Benavente, els Quintero, Gumersind Azcárate, Amadeu Vives, "Pepe" Morote, Salvador Basseda, Guimerà, Juli Marial, "Paco" Permanyer, Eduard Micó, Pere Aldavert, el mestre Pahissa, Carles Costa, Vilumara, Martínez Sierra, Rossinyol, el mestre Serrano, paisà de "lo Chil", Robert Castrovido — que era cunyat del popular empresari — Joan Eugeni Morant, Joan Moles, el Doctor Turro, l'empresari Joan Elies, el crític Josep Maria Pascual, Ignasi Iglésies, Enric Borràs, els saineters Asenjo i Torres del Alamo, Marc Jesús Bertrán, Margarida Xirgu, Irene Alba, Ferran Díaz de Mendoza i Maria Guerrero, Salvador Vilaregut, Blasco Ibáñez, "Paco" Morano i tants i tants altres.

Santiago Rossinyol sentia veneració per "lo Chil". A l'autor de "L'Alegria que passa", quan "lo Chil", referint-se a les cupleters afirmava amb el seu pintoresc valencià que:

"Jo, amb el meu serebro, hi buidat tots els fogons d'Espanya i a eixes cries esgarrapades les hi rechenerat amamentant-les en els meus pits" — doncs bé, al gran Santiago li saltava l'ànima de goig.

En els seus cartells, que més que altra cosa eren deliris i exaltacions, va concebre aquell reclam genial per a la "Maruxa" (any 1915 - Teatre Tivoli). Pel mes de setembre els núvols deixaren caure un diluvi damunt la ciutat. "Lo Chil" no s'espanta i anuncia:

En el escenario del Tivoli, llueve más en el segundo acto de

MARUXA

que en la calle y además no hay barro ni en la escena ni en la sala.

¡Aprenda el Ayuntamiento!

Durant el seu període apoteòsic com empresari en el vell Tivoli, acostumava tots els dijous a la tarda a dedicar l'espectacle als infants. Arribà un dijous i, cosa inexplicable en "lo Chil", va trobar-

se sense obra nova, veient-se obligat a recórrer al repertori sarsueller. Ploma en mà, redactà el següent anunci, que no va trigar a publicar la premsa local, i que es llegia ben destacat en els cartells del Teatre:

Gran matinee infantil dedicada a los simpáticos niños y niñas asiduos concurrentes de este favorecido teatro.
La magnífica zarzuela

GIGANTES Y CABEZUDOS

Aviso sensacional

A todos los niños y niñas, ¡tiernos infantes de mi corazón!, que acudan esta tarde al teatro, se les entregará, junto con la localidad, una vela para que luego la enciendan y puedan desfilir por el escenario en la procesión del santísimo Rosario de la Virgen del Pilar. ¡Ella les bendiga, así como a sus distinguidas familias!

Va passar talment com anunciava l'avis, i uns dos-cents nens i nenes amb la candela encesa i portada a la mà desfilaron per l'escenari del Tivoli. "Pepe Gil (a) lo Chil", emocionat i des del fons de la "platea", joia contemplava el seu triomf com Napoleó a Wagram.

I a propòsit de la llegenda napoleònica.

Aquí teniu, per enllestir aquesta recordança que avui us ofereixo, una sorprenent frase "chilesca".

Cap a l'any 1918, "Pepe Gil", per uns mesos restà allunyat d'empreses i activitats teatrals. El nostre gran home no tenia teatre. A "lo Chil" se'l veia trist. Els maliciosos el donaven per il·lert. Després de molt sol·licitar, l'amo de Novetats li concedí per un mes l'arrendament d'aquell teatre.

Vaig trobar "lo Chil" un cap al tard en el vestíbul i indicant al cartellista Jofre la disposició d'unes tires anunciadores de l'estrena de "L'ànima és meua", de Guimerà (febrer 1919). Aquella tarda "lo Chil" no hi cabia de satisfacció. Radiant se'm penjà al coll, m'abraça i com qui no diu res, engegà aquesta insignificant: "Estic boig d'alegria!... Ja tinc teatre!... Ja torno a fer d'empresari!... No més astracisme!... No més desterro!... Ja no estic com Napoleó ¡¡¡EN SANTA TECLA!!!

Ràfael MORAGAS

COPS DE BEC

MES PUJOLIES

Heus ací una mostra del castellà que Francesc Pujols emprava en els seus articles de "La Publicidad". En parlar de l'autonomia de la nostra terra escrivia això:

"En las alas del deseo la ilusión la ve flotar"...

DESPRÉS DE L'ACORD DE MUNIC, per VIADER
—Això perquè els alemanys veïen que sense fer tan d'escàndol es pot aconseguir més.

MAL CAMI

Ricard Opisso conta que, quan era noi, va anar una vegada en tartana a Sant Hilari Sacalm, passant per una carretera de fi de segle tan infernal com perillosa.

Aquell clàssic vehicle català anava pleníssim i volcà en un lloc escabros, anant a rodolons per una timba.

Un dels passatgers que estava mig endormiscat, en sentir-se sacsejat d'una manera tan violenta, preguntà:

—Tot el camí és així?

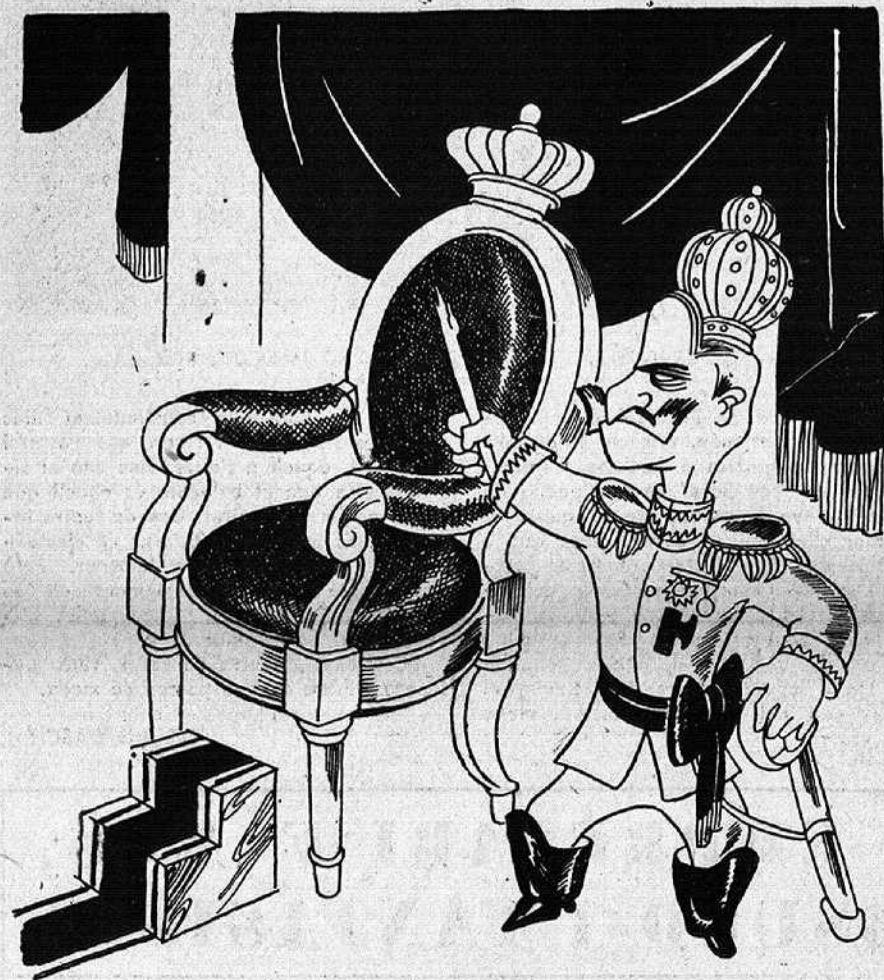
culminant. El fet que un criat servís a taula i un segon criat atengués els desitjos immediats de l'amfitrió li semblà un luxe asiàtic; en lloc de meravellar-se'n i de complaure-s'hi, Opisso n'estava tot escandalitzat, i ens deia: allò és pitjor que els tsars de Rússia! Nosaltres li preguntàvem: Bé, però menjaríeu bé...? —Que si vaig menjar bé? Figureu-vos que fins ens varen donar perdiu!... Ah, però el que és jo —continuava dient el gran artista— quan vaig veure les perdius no em vaig poder estar de cridar: això no està bé!

ELS PUNTS DAMUNT LES IS

Més coses de Francesc Pujols. Quan el diari "La Publicidad" es publicava en castellà Francesc Pujols fou sol·licitat com a col·laborador, al preu de vint-i-cinc pessetes cada article. La quantitat no era cap fortuna, però Pujols s'hi conformà perquè, segons la seva teoria, els intel·lectuals podrien col·laborar de franc, i fins donar diners a canvi de llur col·laboració a la premsa, perquè aquesta col·laboració representa per a ells un reclam que val totes les pessetes.

Aleshores començà la publicació d'aquells divertidíssims articles escrits en la llengua castellana mes macarrònica que mai haguem parlat els catalans, però que ocasionaren tantes protestes i baixes al sudit diari que la Direcció hagué de renunciar a la millor de les col·laboracions.

Bé: el bo del cas no és encara res del

IMPERI COLONIAL, per CORC

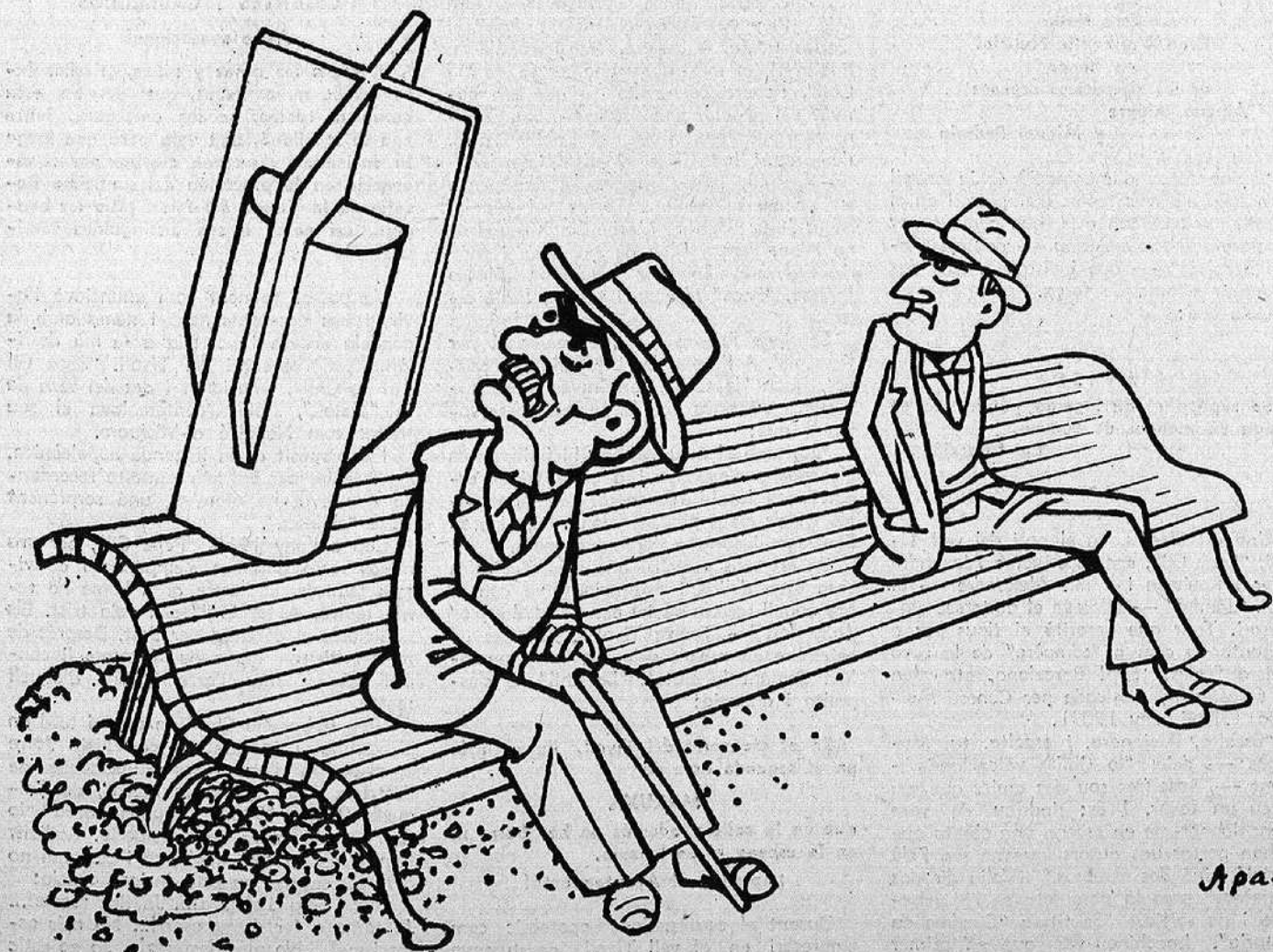
El primer colonitzat.

CATÓ

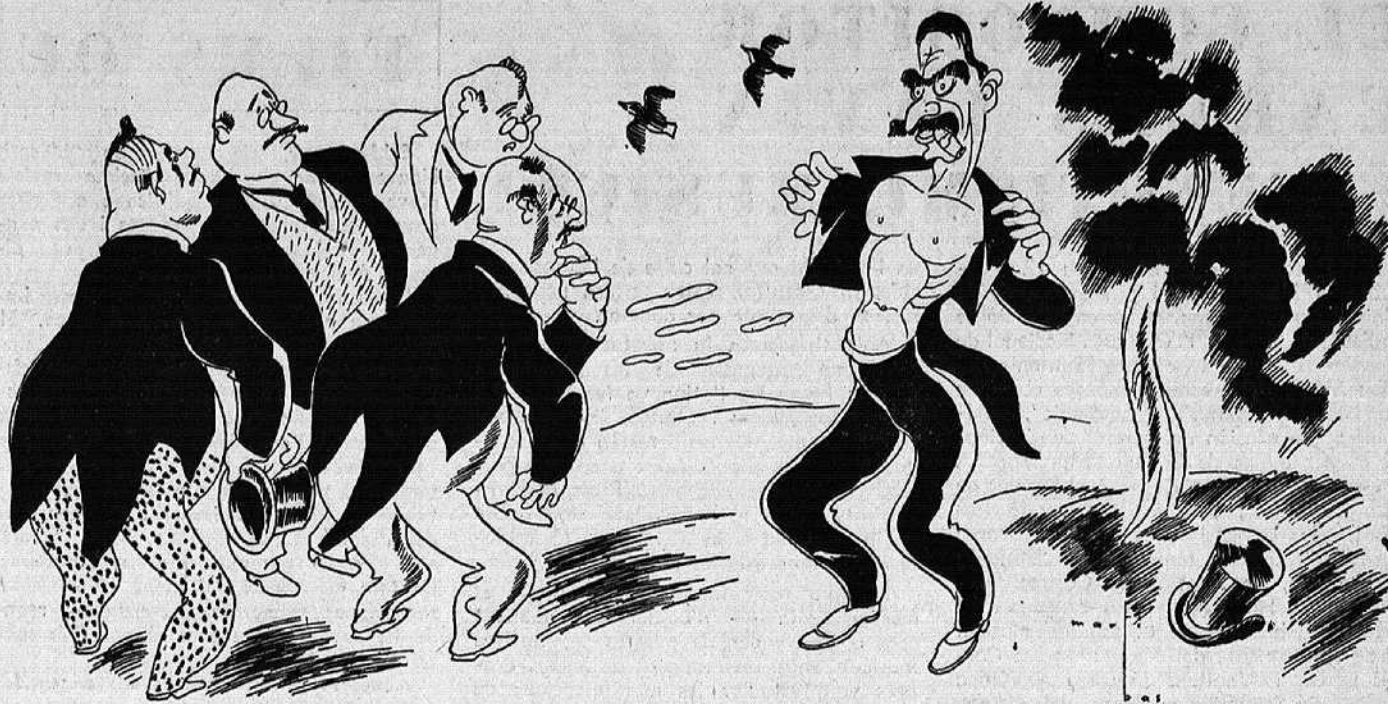
El dibuixant Opisso, ja se sap, és un sever protestatari, un inconformista innat: les seves protestes, tan dramàtiques com puerils, sovint devenen d'una comicitat clownsca. Dies enera fou invitat a dinar a la taula d'una personalitat eminent,

que hem explicat fins ara. El més xocant d'aquella col·laboració de Pujols a "La Publicidad" és que en anar a cobrar els seus treballs redactava els rebuts en la forma següent:

Hem rebut de l'Administració de "La Publicidad" la mòdica quantitat de "vint-i-cinc pessetes" per... etc.

CHAMBERLAIN.—Podem cantar victòria: no ha esclatat, per ara!
DALADIER.—Podem cridar ous a vendre.

—I la camisa?
—Me la va demanar Hitler.

LA CAMISA DE L'HOMME FELIC, per MARTI BAS

NONELL I L'AMOR

En ocasió de l'aparició de la biografia de Nonell que la Junta d'Exposicions edita, el pintor de les gitanes torna a ésser tema d'actualitat. Nonell tenia dues dèries, dues cabdals raons de viure: l'amor i la pintura. L'amor sobretot; talment, que potser no seria una heretgia massa grossa la que li suposés una supeditació de la pintura a l'amor. Ell pintava sobretot per a poder pagar-se moltes sagetes de Cupidó. Es passava la major part del temps que li deixava lliure la pintura, i bona part del temps destinat a aquesta, en els temples de l'Amor, modestos santuaris, perquè el nostre pintoràs anava molt curt de milions: no guanyà diners relativament abundants amb la seva pintura fins al capvespre de la seva existència, la qual fou tan curta justament a causa del massa amar. Quan en el temps de les vaques magres venia alguna tela, o quan, més endavant, la seva col·laboració al setmanari "Papiu" li valia unes pessetes segures cada vuit dies, Nonell estava a la glòria, o bé corria a la glòria, a Cítèrea, on buidava el seu carcaix. Cada sageta li costava tres pessetes, i la sageta era la seva unitat monetària. Quan cobrava alguna quantitat o bé quan emparaulava alguna tela no sabia ben bé el valor que aquelles sumes representaven si no les convertia a la seva unitat monetària. Així, doncs, solia preguntar: —Quaranta vuit duros, ¿quantetes... sagetes són?

EL TEMPS ES OR

Un amic del nostre filòsof, gran apassionat per les dones, li confessava que no havia tingut tants èxits com les seves passions li demanaven. Explicant els procediments que usava, Francesc Pujols l'anava escoltant amb interès i calma, per veure com resultava que aquell galan conqueridor, dotat de bella figura i simpatia, fallava en l'art de la seducció, que com sabem el nostre filòsof té estudiat des dels temps primitius als temps moderns, estudis exposats en la conferència de l'Ateneu.

El seductor va acabar deixant comprendre que una de les coses que més el preocupava era la rapidesa de la seducció.

—Així comprenc que falleu tantes vegades —li va dir el filòsof.

—Es que no m'agrada perdre temps —va afegir el Tenorio.

—Doncs mireu —li va dir el filòsof—, penseu que el temps que s'hi perd és temps posat a guany.

ANAR PER FEINA

Un soldat de la lleva del 1923 es presenta al Tribunal Mèdic d'un C. R. I. M. de fora de Barcelona.

—Pateixo d'una malaltia molt molesta —diu al metge.

—Despulla't —li ordena aquest, mig distret.

—Es que...

—Despulla't, home, despulla't. Ja ho veurem, el què tens.

El soldat es despulla, resignat, i el metge, anant vers ell, li diu:

—A veure, ensenya'm allà on et fa mal.

—Es que... estic malalt de la vista.

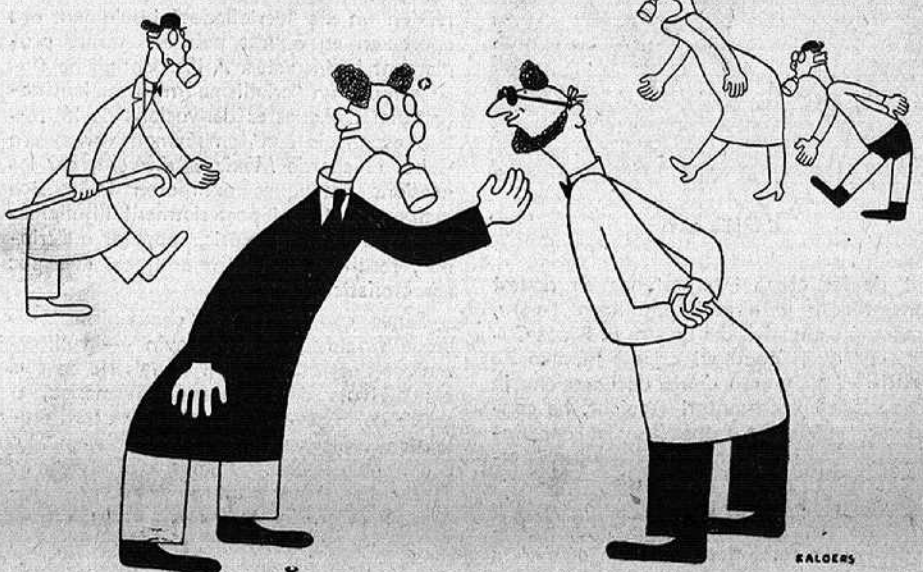
COM SI RES

Ferran Canyameres anà una vegada a veure el pintor Pau Planas al seu pis del carrer de Robillard, de París, i li digueren que l'artista es trobava en un poblet dels afores, pintant uns frescos en una església, a les ordres del cèlebre pintor Maurice Denis. Allà s'encaminà, trobant el seu amic en mànigues de camisa dalt d'una bastida. Des de baix li digué:

—Ep! Que s'ha d'anar a fer el traguet?

—Preferiria beure'm una orxata a Canaletes —contestà Planas.

—Doncs anem-hi —féu Canyameres.

PROVES D'ANTI-GAS, per KALDEES

—Que no portes careta, tu?
—No em cal. Amb ulleres negres i barba no hi ha ningú que em conegui.

"LA VANGUARDIA"

Una vegada Francesc Pujols, desitjós de fer-se conèixer a les dretes, va proposar al seu amic Gaziel, el director de "La Vanguardia", la col·laboració al diari.

A l'Agustí Calvet, en oir la proposició, la sorpresa i l'esverament li van fer sortir els ulls del cap.

—Però Pujols, que no veieu que la vostra signatura sola ja produiria una esgarifança tal que tot el diari tremolaria?

—La meua signatura potser sí, és clar, però no pas el que els diria.

—El que dieu no és pas possible. Figureu-vos que ara amb la col·laboració de l'Ossorio i Gallardo tinc la gent soliviantada fins al punt que rebo cartes de protesta.

—I és natural —va dir el filòsof segur del que deia—. En canvi els meus articles, els que jo els faria, encaixarien de ple a ple en el criteri del diari.

—Com s'entén això? —va dir en Gaziel.

—Molt senzill. L'Ossorio i Gallardo, cristià, és un revolucionari social i un conservador religiós i jo, científic, sóc un revolucionari religiós i un conservador social.

FASTIGIOSA COINCIDENCIA

Ferran Canyameres arribà a Durazzo, l'únic port d'Albània, amb un diplomàtic espanyol que no es trobava gaire bé per haver passat una mala travessia, durant la qual s'havia esgargamellat demanant una tassa de brou de gallina.

Mentre cercaven allotjament decent, anava dient:

—No em trobaré bé fins que m'hauré begut una tassetta de brou ben calentó.

L'aspecte de la localitat, la brutícia, les mosques, tot plegat, obligaven a que Canyameres li digués:

—Tregui-s'ho del cap. Aquí no trobarem ni brou de rata.

Els indicaren una fonda italiana denominada "Sorabella" i, mentre anaven al seu encontre, el nostre escriptor, veient una gallina morta en un pilot d'escombraries, digué intencionadament:

—Ara si que veig possible aconseguir la tassetta de brou.

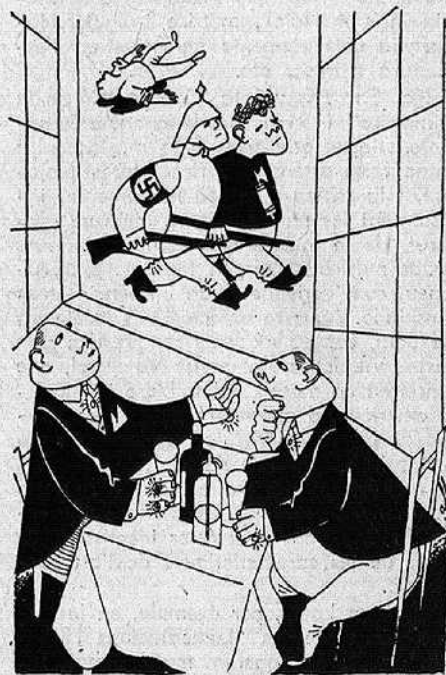
I així fou en efecte. La mestressa de "Sorabella" serví al diplomàtic una tassa de brou fumejant i exquisit.

Però en sortir i passar per davant del munt d'escombraries, es donà la casualitat de que la gallina morta ja no hi era.

—Veu? Ja li havia dit, que aquí trobaria el que desitjava.

El seu acompanyant, que instintivament ja havia mirat cap aquell lloc, recalçà el front a una paret i la seva líquida il·lusió anà a parar per terra.

Pau Planas baixà de la bastida, passà per casa seva a recollir el passaport que sempre tenia a punt, agafaren a les set del vespre el tren al Quai d'Orsay, arribaren a Barcelona l'endemà a la una del migdia, feren l'orxata a Canaletes, tornà a prendre el tren de França a les dues de la tarda i, sempre en mànigues de camisa, l'endemà a mig matí continuava el treball que havia abandonat com aquell que va a prendre un refresc a la taverna del cantó.

LA BOSSA I LA VIDA, per ALLOZA

—Aquests invasors són uns bandits; a nosaltres ens treuen la bossa i als obrers la vida.

PRECOCITAT

Fa un diumenge rúfol i plujós; el pare dels infants, home de genit irascible i molt propens a les exclamacions gruixudes, es troba treballant al seu despatx, embrancat en les delícies del balonc anyal.

El nen i la nena, fastiguejats de no poder jugar, acaben per decidir-se a entrar al despatx del pare i demanar-li un llaip de paper per a poder fer alguns dibuixos; l'arriscada empresa es produeix cautelosament sense que el pare se n'adoni...; però, fatalment, quan, ple de sorpresa, acaba per assabentar-se de la presència dels dos infants, no pot evitar una exclamació i diu:

—Què voleu...?

A la qual cosa, el nen s'adreça a la seva germaneta, bo i dient-li tímidament:

—Anem, maca... anem a fer p...